

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיעור המצניע לזרע לדוגמא ולרפואה

(צ' ב') משנה: המצניע לזרע (לצורך זריעה), ולדוגמא (להראותו לקונים), ולרפואה, והוציאו בשבת חייב בכל שהוא (משום שהחשיבו). וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו (ומתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר שאמר, לעיל ע"ו א', שכשהחשיבו, גם אחר מתחייב עליו).

(ומקשה) למה ליה למיתני המצניע, ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא (שבזה שמוציא שיעור כזה, מחשיבו. גם בלי שהצניעו)!

(ומתרץ) הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו, ושכח למה הצניעו, והשתא קא מפיק ליה סתמא. מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו (הראשונה), קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.

(המשך משנה: חזר (ונמלך שלא לזרעו) והכניסו, אינו חייב אלא כשיעורו (ולא בכלשהו, משום שביטל מחשבתו).

(צ"א ב') (ומקשה) פשיטא! (ומתרץ) הכא במאי עסקינן כגון שזרקו לאוצר, ומקומו ניכר (לא התערב היטב). מהו דתימא כיון דמקומו ניכר במילתיה קמייטא קאי, קא משמע לן, מדזרקה לאוצר בטולי בטליה.

שיטות הראשונים

הוציא פחות מכשיעור שאחר החשיבו: פסק הרמב"ם (הל' שבת יח, כא) כתנא דמתניתין, ששאר אדם אין חייבין עליו אלא בשיעורו, ודלא כרבי שמעון בן אלעזר הסובר שכשהחשיבו גם אחר מתחייב עליו בכלשהו.

הצנעה והוצאה של דברים פחותים מכשיעור: דעת רשב"א וריטב"א, שאם הצניע לצורך אוכל, אינו חייב בפחות מכגורגרת¹. ודעת רי"ד, דהוא הדין נמי אי אצנעיה לאכילה, כגון שהיה פרי חדש והצניעו לתינוק, אף על פי שאין בו כגורגרת חייב².

שינוי בשיעור בין עקירה להנחה

(צ"א א') אמר רבא אמר רב נחמן: הוציא כגורגרת לאכילה (ושיעורו בכגורגרת), ונמלך עליה (להשתמש בה) לזריעה (ושיעורו בכלשהו), אי נמי (הוציא כגורגרת) לזריעה ונמלך עליה לאכילה, חייב.

(ומקשה) פשיטא! זיל הכא (בעקירה) איכא שיעורא. וזיל הכא (בהנחה) איכא שיעורא!

(ומתרץ) מהו דתימא בעינן עקירה והנחה בחדא מחשבה, והא ליכא. קמ"ל.

1. דנראין הדברים דלא מהניא הצנעה והוצאה בפירוש להתחייב על פחות מכשיעור אלא במצניע או מוציא לזרע או לדוגמא ולרפואה; דהתם אפילו בכל שהוא הוי דבר חשוב, אלא שאין אדם טורח להוציאו מן הסתם, וכדאמרין בפרק המוציא (לעיל ע"ט א') אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע, לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה. וכי טרח הא אחשביה. אבל במוציא אוכלים, פחות מכגורגרת לא חשיב באוכלים, וכי אחשביה בטלה דעתו אצל כל אדם.

2. והאי דנקט לזרע לדוגמא ולרפואה, לאו למעוטי אכילה, אלא אורחא דמילתא קתני שאין אדם מצניע אוכלין פחות מגורגרת אלא להכי ולא לאכילה, אבל אי מיקרי והצניע גם לאכילה, הכי נמי דחשיב וחייב.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בעי רבא: הוציא חצי גרוגרת לזריעה (שחיבו בכלשהו) ותפחה (ועמדה על גרוגרת קודם הנחה) ונמלך עליה לאכילה (והניחה), מהו?

אם תמצי לומר התם הוא דמיחייב, דזיל הכא איכא שיעורא, וזיל הכא איכא שיעורא; הכא, כיון דבעידנא דאפקה לא הוה ביה שיעור אכילה (למחשבה שניה של הנחה, ולא מצטרפי הנחה לעקירה), לא מיחייב; או דילמא כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה, השתא נמי מיחייב.

ואם תמצי לומר כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה (לאכילה) מיחייב אמחשבה דזריעה, השתא נמי מיחייב, הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה, ונמלך עליה לזריעה, מהו: הכא ודאי כי אישתיק, אמחשבה קמיתא לא מיחייב (דהא בשעת הנחה ליכא שיעור למחשבת אכילה קמיתא, ולכן לא יתחייב), או דילמא בתר (מחשבה ד)השתא אזלינן, ומיחייב?

ואם תמצי לומר בתר השתא אזלינן ומיחייב, הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה, מהו: יש דיחוי לענין שבת (וכשצמקה, נדחה מחיוב חטאת, ובטלה העקירה), או אין דיחוי לענין שבת? תיקו.

שיטות הראשונים

הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה: בעיא דרבא, ואמרינן, בדרך אם תמצי לומר, דכיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה, השתא נמי מיחייב. וכן פסק הרמב"ם (הל' שבת יח, כו).

הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה, ונמלך עליה לזריעה: המשך בעיא דרבא, ואמרינן בדרך אם תמצי לומר, דבתר השתא אזלינן ומיחייב, וכן פסק הרמב"ם.

האם יש דיחוי לענין שבת: כתב הרמב"ם (שבת יח, כז) "הוציא כגרוגרת לאכילה, וצמקה וחזרה ותפחה קדם הנחה - הרי זה ספק אם נדחה או לא נדחה." ופטור מהבאת קרבן חטאת.

זרק כזית תרומה לבית טמא

(צ"א א') בעא מיניה רבא מרב נחמן: זרק כזית תרומה לבית טמא, מהו?

(ומברר) למאי? אי לענין שבת, כגרוגרת בעינן (שהוא גדול מזית). אי לענין טומאה, כביצה אוכלין בעינן (לטמא אחרים, ובוודאי שאינו מטמא בכזית).

(ומבאר) לעולם לענין שבת, וכגון דאיכא (כבר בבית) פחות מכביצה אוכלין, והאי משלימו לביצה. מאי? מדמצטרף לענין טומאה (להיות ראוי לטמא אחרים, אם כן הצירוף מחשיב את ההוצאה) מיחייב נמי לענין שבת (כאילו יש בו כגרוגרת), או דילמא כל לענין שבת כגרוגרת (ממש) בעינן?

ולא איפשיטא.

3. פירשו רמב"ן, רשב"א ותוספות, שדוקא נקט תרומה, דאילו חולין לא עבד ולא מידי, שהרי החולין מותרין הן באכילה אף לאחר שנטמאו.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

זרק כזית לבית טמא, והשלים שיעור שהיה שם, לכביצה: כתב הרמב"ם, "זרק כזית אכלין לבית טמא, והשלים כזית זה לאכלין שהיו שם, ונעשה הכל כביצה - הרי זה ספק אם נתחייב על כזית מפני שהשלים השיעור לענין טמאה, או לא נתחייב." והמאירי כתב, שמאחר שנצטרף כזית זה לפחות מכביצה והשלים את השיעור לענין טומאה, אף לענין שבת חייב.⁴

זרק כזית לבית טהור, והשלים שיעור לכביצה: הקשה הרשב"א, אע"ג דמצטרף כזית לענין טומאה, מכל מקום לענין שבת בעינן גם עקירה בדבר חשוב, וזית אינו חשוב? ותיירץ בשם רבינו שמואל⁵, דאשעת עקירה ודאי חייב, ואילו זרקו לבית טהור פשיטא ליה דחייב, הואיל וזר לוקה עליו בכזית, גם ראוי לאכילת כהנים, אבל כשנטמא בטל חשיבותו דאף זר אינו לוקה עליה⁶. והרמב"ן חלק עליו⁷.

זרק פחות מכזית לבית טמא, והשלים שיעור לכביצה: כתב הרשב"א, שעם דברי רבינו שמואל לעיל, מתורצת קושיא, מדוע נקט כזית⁸; דמשום עקירה נקט כזית, דפחות מכזית אינו כלום⁹.

שיעור כביצה רק לטמא אחרים או גם לטומאת עצמן: דעת רש"י ורמב"ם, דדוקא לטמא אחרים בעינן כביצה. אבל טומאת עצמן, בכל שהן. דעת רבינו תם, תוספות, ור"ן, דאף טומאת עצמן אין בהם מן התורה, עד שיהיו בכביצה. ודעת רמב"ן ורשב"א, דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים¹⁰.

4. ובסוף דבריו כתב, וגדולי המחברים (=הרמב"ם) כתבו שאף בזו הדבר בספק אם נתחייב לענין שבת אם לאו. מקורות - רמב"ם (הל' שבת יח, כז). מאירי (צ"א א', ד"ה כבר ידעת).
5. הרשב"א עצמו תירץ, דעקירה צורך הנחה היא, וכיון דבשעת הנחתו יהא חשוב, אף עכשיו חשבינן ליה כדבר חשוב, דהא לצורך אותה הנחה עקירה.
6. וכדאמרין במסכת יבמות בריש פרק הערל (ע"ג ב'), דהאכלה בטומאת עצמו אינו לוקה עליה, וליכא אלא איסור עשה, דכתיב (דברים, פ' ראה טו, כב) "בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ", לזה ולא לאחר, ולא הבא מכלל עשה עשה. והיינו דלא בעי לה הכא אלא שזרקו לבית טמא, ומשום צירוף אוכלין ששם, והלכך בשעת עקירה ודאי שיעור הראוי לענין שבת הוה ביה.
7. שאם מפני שראויה היתה לאכילת כהנים, אף החולין ראויין לאכילת כל אדם! וכן, בהא נמי דמשני בלחם הפנים מדאפקיה איפסיל ליה, אכתי קשיא דהא חשיב דזר וכהן לוקין עליו בכזית! ועוד, שאם כן כל האוכלין האסורין ליחייב בכזית! והרשב"א יישב דבריו, שעיקר טעם רבינו שמואל, אינו אלא מפני שהיא ראויה לאכילת כהנים, כלומר מחוייבת להם דכתיב ושמרתם את משמרת תרומותי, מה שאין כן בחולין. מקורות - רשב"א (ד"ה זרק כזית).
8. הואיל ואינו מתחייב אלא משום צירופו, אם כן אפילו פחות מכזית!
9. ועוד יש לומר, דדוקא כזית משום דחשוב בעלמא ללקות עליו, משא"כ בפחות מכזית; דאפילו לרבי יוחנן דאמר (יומא ע"ג ב') חצי שיעור דאורייתא, איסורא בעלמא הוא דאיכא. ואע"ג דלגבי תרומה טמאה ליכא חילוק בין כזית לפחות מכזית, דאפילו בכזית ליכא אלא עשה, ובפחות מכזית נמי איכא איסורא דאורייתא מדברי יוחנן דאמר חצי שיעור דאורייתא וקיימא לן כוותיה, מכל מקום כיון דבעלמא חמירא כזית ללקות עליו ופחות מכזית לעולם לא, הכא נמי כזית הוי חשוב, פחות מכזית לא הוי חשוב.
10. והביאו הראשונים ראה מסוגין, דוודאי הכא הכי קאמרין, דמדמצטרף לענין טומאה, כלומר שהוא חייב בהנחה זו משום מטמא תרומה, מחייב נמי לענין שבת. דאי משום דבצירוף זה ראוי לטמא אחרים, מאי איריא תרומה דנקט! ועוד, דטומאת אחרים לאו השתא מתעבדא, שאף אם נטמאו האי בכזית והאי בפחות מכביצה כל אחד בפני עצמו, כל זמן שיצטרפו ראויין לטמא אחרים, ונמצא שצירוף זה שנעשה בהנחה זו, לא מעלה ולא מוריד. מקורות - רש"י (פסחים ל"ג ב', ד"ה כביצה; זבחים ל"א א', ד"ה לטמא). רמב"ם (הל' טומאת אוכלין ד, א). תוספות (שבת צ"א א', ד"ה אי; פסחים ל"ג ב', ד"ה לאימת; נזיר ל"ו א', ד"ה אמר רבה, נדה י"ז ב', ד"ה אפילו, ועוד). רבינו תם (ספר הישר, חלק החידושים, סי' שיד; הו"ד בתוספות). רמב"ן (שבת צ"א א', ד"ה זרק). ר"ן (ח"י שבת צ"א א', ד"ה מדמצטרף). רשב"א (ד"ה מהא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הוצאה בשלבים, הוצאת חלק מהחפץ

(צ"א ב') **משנה:** המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה (כרמלית), בין שחזר והוציאן (אחר כך) בין שהוציאן אחר, פטור, מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת.

(המשך **משנה:**) קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על אסקופה החיצונה (שהיא רשות הרבים, ומקצת מהקופה עדיין בבית), אע"פ שרוב פירות מבחוץ, פטור, עד שיוציא את כל הקופה (מתחילה כאחת).

(4) אמר חזקיה: לא שנו (שפטור במקרה השני) אלא בקופה מליאה קישואין ודלועין (שהן ארוכין, ועדיין יש מהם בפנים, וכל מה דאגיד לגואי כל דהו, לאו הוצאה היא). אבל מליאה חרדל, חייב (שהרי יש גרגרים שיצאו החוצה לגמרי. אע"פ שהכלי אוגדם לצד פנים). אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד (לומר לא יצא כולו, ועדיין אגדו בידו בפנים).

(2) ורבי יוחנן אמר: אפילו מליאה חרדל פטור. אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד.

שיטות הראשונים

אגד כלי: פסקו **רמב"ם**, **רי"ד**, **וריא"ז** כרבי יוחנן, שאגד כלי שמיה אגד. וכתב **הרמב"ם**, "קפה שהיא מלאה חפצים, אפלו מלאה חרדל, והוציא רבה מרשות זו לרשות זו - פטור, עד שיוציא את כל הקפה. וכן כל הדומה לזה; שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד." **והמאירי** כתב בשם **גדולי הדורות** שלפנינו שפוסקים כחזקיה¹¹.

11. עיי"ש טעמיו. מקורות - רמב"ם (הל' שבת יב,יא). רי"ד (פסקיו). ריא"ז (הל' ב, סעי' א).